

Guía Docente				
Datos Identificativos				2023/24
Asignatura (*)	Constitución, cidadanía e dereitos		Código	612447304
Titulación	Mestrado Universitario en Dereito: Estudos da Unión Europea (Plan 2017)			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Mestrado Oficial	1º cuadrimestre	Primeiro	Obrigatoria	6
Idioma	Castelán			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Dereito PrivadoDereito Público			
Coordinación		Correo electrónico		
Profesorado		Correo electrónico		
Web				
Descrición xeral				

Competencias do título	
Código	Competencias do título

Resultados da aprendizaxe	
Resultados de aprendizaxe	Competencias do título

1) Coñecer os diferentes estatutos xurídicos persoais existentes en base á nacionalidade: nacionais, comunitarios e estranxeiros alleos ao espazo Schengen.			
2) Manexo solvente do portal xurídico comunitario en Internet a efectos de poder localizar todo tipo de documentación xurídica da Unión Europea, normativa ou non normativa.			
3) Comprensión sistemática dunha área de estudo e ou dominio das habilidades e métodos de investigación relacionados coa devandita área.			
4) Coñecemento dos obxectivos do discurso dos dereitos no marco da Unión para deducir, a partir do anterior, cómo se lexitiman os dereitos humanos.			
5) Coñecemento e valoración das políticas de inmigración e asilo non marco da Unión Europea.			
6) Coñecer os elementos integradores do Espazo de Liberdade, Seguridade e Xustiza.			
7) Coñecer a natureza xurídica da Unión Europea non marco da tipoloxía das formas de Estado			
8) Comprensión da problemática da "Constitución europea";			
9) Coñecemento dous dereitos e deberes das rexións non marco comunitario, así como ou carácter evolutivo do proxecto comunitario.			
10) Coñecemento das vías de participación (nacionais e comunitarias) dous entes subestatales en asuntos comunitarios, con especial atención ao modelo autonómico español.			
11) Capacidade de ponderar ou valor atribuído ao recoñecemento dous dereitos sociais non ámbito do proceso de integración supranacional.			
12) Coñecer a regulación da liberdade de pensamento, conciencia e relixión non ámbito comunitario, e a xurisprudencia do Tribunal Europeo de Dereitos Humanos a estes efectos			

Contidos	
Temas	Subtemas

ÁREA DE DEREITO CONSTITUCIONAL

- 1.) A natureza xurídica da Unión Europea. O problema da integración e as súas consecuencias.
- 2.) O desenvolvemento da cidadanía europea e o estatuto xurídico dos nacionais de terceiros Estados. Os residentes de longa duración-Directiva 2003/109.
- 3.) A participación política na Unión Europea.
- 4.) A tutela dos dereitos no espazo comunitario.
- 5) Contido e valor xurídico da Carta dos Dereitos Fundamentais da Unión Europea despois do Tratado de Lisboa: un proceso constitucional?. O Protocolo nº 30.
- 6.) Adhesión da UE ao Convenio Europeo de Dereitos Humanos.
- 7.) O Dereito de inmigración na Unión Europea.
- 8.) O dereito á reagrupación familiar dos estranxeiros non comunitarios en España e na UE. Directiva 2003/86.
- 9.) Os menores estranxeiros non acompañados na UE.
- 10.) O Dereito de asilo na Unión Europea. Protección temporal e protección subsidiaria.
- 11.) A resposta da Unión Europea fronte á criminalidade organizada transnacional. Trátas de persoas. Directivas comunitarias 2004/81, 2011/36.
- 12.) Cooperación policial e cooperación xudicial no espazo xudicial europeo. A orde europea de detención e entrega. A orde europea de protección de vítimas. Directiva 2012/29.

ÁREA DE DEREITO ECLESIAÍSTICO DO ESTADO (PROVISIONAL)

- 1.) Modelos de relación Igrexa-Estado. Sistemas nos que persiste unha Igrexa de Estado. Sistemas de separación estrita. Sistemas mixtos: separación-cooperación.
- 2.) O caso español como referencia. Principios constitucionais: a) Con carácter xeral: Liberdade e Igualdade. b) Con carácter específico: Laicidad e Cooperación.
- 3.) O dereito fundamental á liberdade relixiosa: Contido

esencial e límites. Xurisprudencia do Tribunal Constitucional e do Tribunal Europeo de Dereitos Humanos.

4.) Liberdade de expresión e liberdade de información. Xurisprudencia do Tribunal Constitucional e do Tribunal Europeo de Dereitos Humanos.

ÁREA DE FILOSOFÍA DO DEREITO

1.) A Constitución Europea. a. Constitucionalización do dereito da UE. b. Os tratados como Carta constitucional. c. Relacións entre constitucións nacionais e Constitución europea.

2.) A protección dos dereitos humanos na UE. a. Precedentes. b. Análise da Carta Europea. c. Compresiones dos dereitos humanos no Dereito Europeo.

3.) A cidadanía Europea. a. Cidadanía democrática, soberanía e superación da Estado nación. b. Cidadanía e problemas de lexitimidade para o Dereito Europeo.

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais
Sesión maxistral		48	72	120
Discusión dirixida		3	3	6
Estudo de casos		5	5	10
Prácticas clínicas		32	24	56
Actividades iniciais		1	1	2
Proba obxectiva		0	0	0
Seminario		3	3	6
Traballos tutelados		0	0	0
Atención personalizada		5	0	5
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado				

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Sesión maxistral	As sesións maxistras constituirán a base teórica que facilite os coñecementos esenciais ao alumno sobre a materia.
Discusión dirixida	Esta actividade será realizada de modo presencial ou non presencial e consistirá a posta en común de opinións sobre unha materia, ou ben, na resolución común de problemas actuais que estén directamente relacionados co obxecto de estudo
Estudo de casos	Estudo de casos prácticos, análise de textos xurídicos ou de xurisprudencia que os docentes plantexen aos alumnos/as. Esta actividade poderá ser presencial ou non presencial.
Prácticas clínicas	Actividades de tipo práctico que consistirán na resolución individual ou colectiva de casos, comentarios de xurisprudencia ou fragmentos de textos xurídicos. Se desenvolverán, de maneira presencial ou virtual.
Actividades iniciais	Durante os primeiros días do Módulo, se explicará aos alumnos a estrutura da guía docente, así como a materia obxecto de estudo, a distribución do cronograma e as fontes documentais máis útiles para o desenvolvemento do Módulo.
Proba obxectiva	Cando finalice a docencia incardinada no Módulo, o alumno/a deberá enfrontarse a unha proba obxectiva (probablemente tipo test) que deberá desenvolver satisfactoriamente para superar o Módulo.
Seminario	Os seminarios son sesións especializadas sobre un tema concreto que serán desenvolvidas por expertos na materia de outras universidades (nacionais ou estranxeiras) ou institucións públicas.
Traballos tutelados	Os profesores das diferentes materias integradas no Módulo poderán suxerir o desenvolvemento de traballos individuais ou por grupos sobre un tema concreto. Ditos traballos poderán influir positivamente, no seu caso, na avaliación global do Módulo.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Estudo de casos Prácticas clínicas Discusión dirixida	O docente proporcionará ao alumno/a recomendacións e consellos para abordar a actividade, orientaralle sobre ela e recomendarlle materiais de apoio, textos xurídicos ou xurisprudencia que poidan axudarlle a resolver o problema ou a cuestión exposta.

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral		Será obxecto de avaliación: -Asistencia ás aulas -Participación activa -Razoamento e análise crítica	1

Estudo de casos		Se evaluará: -Capacidad de comprender y comentar documentos y textos jurídicos -Capacidad de trabajo individual y en grupo -Capacidad de resolver problemas jurídicos -Capacidad para emplear correctamente la terminología jurídica	2
Prácticas clínicas		Se evaluará: -Capacidad de trabajar en grupo (en su caso) -Debate activo -Capacidad para desarrollar un comentario de manera individual -Capacidad expositiva oral -Capacidad para emplear correctamente la terminología jurídica	4
Proba obxectiva		Se evaluará: -Examen del Módulo que comprenderá preguntas tipo test de toda la materia estudiada y quizás algunas preguntas de desarrollo corto	90
Actividades iniciais		Se evaluará: -Asistencia a la presentación contenidos módulo y cronograma	0
Seminario		Se evaluará: -Asistencia -Participación activa -Desarrollo de las actividades marcadas por el especialista o experto en la materia	1
Traballos tutelados		Se evaluará: -Trabajo individual o en grupo sobre una materia concreta de las diferentes Áreas del Módulo.	1
Discusión dirixida		Se evaluará: -Preparación de materiales -Búsqueda de documentación -Participación activa -Capacidad de trabajo en grupo -Trabajo efectivo desarrollado	1
Outros			

Posto que o obxectivo da materia é que o alumno/a alcance uns coñecementos xerais sobre diferentes aspectos da Unión Europea, será avaliado de forma continua e, especificamente, nos módulos troncales, a través de exames ou probas obxectivas que valoren non só a súa capacidade memorística, senón tamén a súa visión xeral e a súa capacidade crítica e de reflexión. Así mesmo, será avaliada a participación activa dos estudantes nos debates e actividades que se desenvolvan ao longo do curso académico.

Aspectos e criterios de avaliación:

-Todas as probas obxectivas desenvolveranse en relación a contidos previamente analizados.

-O traballo persoal do alumno/a e unha actitude participativa son elementos que resultarán necesarios para superar a materia do presente Módulo.

A cualificación correspondente á Área de Dereito Constitucional suporá o 50% da nota final do Módulo e derivarase do resultado dun exame test que puntuará sobre 9 puntos. O punto restante para obter a máxima cualificación, conseguirase, no seu caso, das prácticas resoltas satisfactoriamente polo alumno/a.

A avaliación da materia correspondente á Área de Filosofía do Dereito suporá o 30% da nota final do Módulo e o seu cálculo realizarase a través dun exame test.

Polo que respecta á Área de Dereito Eclesiástico do Estado a puntuación suporá un 20% da nota final do Módulo e avaliarase

aos alumnos/as a través dun traballo de profundización sobre algún aspecto vinculado ao programa da materia (PROVISIONAL)

Se o estudante superase na primeira convocatoria algunha do tres partes e outras non, a cualificación desa parte superada reservase na convocatoria de xullo e o alumno/a quedará exento de examinarse desa materia xa liberada.

As prácticas no tres materias poderán consistir en exposicións orais na aula, análise de xurisprudencia, comentario de textos doctrinales, resolución de casos prácticos, role playing, etc...

Fontes de información

Bibliografía básica	ÁREA DE DERECHO CONSTITUCIONAL BENHABIB, S. Los derechos de los otros. Extranjería, residencia y ciudadanía, Gedisa, Barcelona, 2005. · BLÁZQUEZ, I., Los nacidos de terceros países en la Unión Europea, Córdoba, 2001. · CATALÁ I BAS, A. H. La intolerancia en el Estado de Derecho, RGD, Valencia, 2002. · CORVINO, N., Lo straniero in Italia, Maggioli, San Marino, 2002. FERRAJOLI, L. Derechos y garantías, Trotta, 2001. GARCÍA VÁZQUEZ, S. El estatuto jurídico-constitucional del extranjero en España, Tirant lo Blanch, Valencia, 2007. GUIRAUDON, V., Les politiques d'immigration en Europe, L'Harmattan, Paris, 2000. JIMÉNEZ ROMERO, C. ¿Qué es la inmigración?, Ed. RBA, 2003. MARTÍN Y PÉREZ DE NANCLARES, J., La inmigración y el asilo en la Unión Europea, Colex, Madrid, 2002. PAJARES, M. Inmigración y ciudadanía en Europa, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2000. RUIPÉREZ, J. La Constitución Europea y la problemática del Poder Constituyente, Biblioteca Nueva, 2005. TURTON, D. & GONZÁLEZ, J. Diversidad étnica en Europa, Humanitarian Net, Universidad de Deusto, Bilbao, 2001. VVAA, La forma nueva de regular la inmigración en España, Lex Nova, Valladolid, 2005. ÁREA DE FILOSOFÍA DEL DERECHO BARCELONA, PIETRO, «La costruzione dell'Europa e i Diritti Umani», en P. Barcellona y Canfora, Luciano. La democrazia. Historia de una ideología. Edt. Crítica. Barcelona, 2004. BOUDIEU, PIERRE. Poder, Derecho y Clases sociales. Desclée de Brouwer. Bilbao, 2000. CANTARO, ANTONIO, «L'ideología europea: costituzione senza popolo, popolo senza costituciones», en P. Barcellona y A. Carrino, antes citado. Págs. 35-58. CAPELLA, J. R. Fruta Prohibida. Edit. Trotta. Madrid, 1997. CARRINO (a cura di). I Diritti Umani tra política, filosofía e storia. Alfredo Guida Edt. Napoli, 2003, pp. 15-34. FARIA, JOSÉ EDUARDO. El derecho en la economía globalizada. Edt. Trotta. Madrid, 2001. FERRAJOLI, LUIGI. Derechos y Garantías. La ley del más débil. Edt. Trotta. Madrid, 1999. LEBEN, CH. «A propos du caractère spécifique de l'approche européenne des Droits de l'homme», en P. Barcellona y A. Carrino, cit. pp. 144-163. SANTOS, BOAVENTURA DE SOUSA. La globalización del Derecho. Universidad Nacional de Colombia-ILSA. Bogotá, 1998. ZOLO, DANILO. Cosmópolis. Paidós. Barcelona, 2002. ÁREA DE DERECHO ECLESIASTICO DEL ESTADO CASTRO JOVER, El derecho de la libertad de conciencia en la praxis jurisprudencial. Universidad Pública de Navarra, 2005. FERNÁNDEZ CORONADO et al., El Derecho de la libertad de conciencia en el marco de la Unión europea: pluralismo y minorías. Colex, 2002. FERREIRO GALGUERA, J., La protección jurídico-penal de la religión, Universidad de A Coruña, A Coruña, 1998. MARTÍNEZ-TORRÓN et al., Estado y religión en la Constitución española y en la Constitución europea. Comares, 2006. MORÁN et al., ¿El asociacionismo religioso en Europa en el umbral del tercer milenio. Bases para su revisión doctrinal a la luz de la macro-comparación jurídica? en Cuestiones actuales de Derecho Comparado. Universidade da Coruña, 2003. ROBERTS et al, Estado e Iglesia en la Unión Europea. Universidad Complutense, 1996. SUÁREZ PERTIERRA & CONTRERAS MAZARÍO, Interculturalidad y educación en Europa. Tirant lo Blanch, 2005. TOZZI, et al, Integrazione europea e società multi-etnica. Nuove dimensioni della libertà religiosa. Giappichelli, 2000. UITZ, Freedom of religion. Council of Europe, 2007.
Bibliografía complementaria	ÁREA DE DERECHO CONSTITUCIONAL · GARCÍA VÁZQUEZ, S. Menores inmigrantes no acompañados, Anuario de la Facultad de Derecho de la Universidad de A Coruña, nº 8, 2004. · VVAA, El nuevo orden americano. ¿La muerte del Derecho?, Almuzara, 2005. · ZAKARIA, F. El futuro de la libertad, Taurus, 2003. Recursos web: www.reicaz.es www.extranjeros.mtas.es www.mir.es http://europa.eu.int/index_es.htm

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Políticas e Liberdades/612402107

Espazo de Liberdade, Seguridade e Xustiza/612402206

A Acción Exterior da UE/612402201

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías